

učiteljski stan kot „Versorgungsanstalt und Asyl für solche, die auf anderen Gebieten des wirtschaftlichen Lebens Schiffbruch gelitten haben.“

Šele tekom stoletij je človeštvo izpoznalo važnost učiteljskega stanu, in da se je treba zanj pripravljati. Začela so se polagoma ustanavljati učiteljišča. Iz skromnih poizkusov so se razvila današnja učiteljišča, ki sicer še niso popolna, ki se pa vedno izpopolnjujejo. Dandanes se mora bodoči učitelj skrbno pripravljati za svoj vzvišeni poklic.

Toda ne vselej!

Dasi se ves izobraženi svet strinja z dr. G. A. Lindnerjem, ki trdi, da je „das Amt des Lehrers ein sittliches Amt, welches ähnlich dem Priesteramte eine besondere Weihe erheischt,“ se še vedno nahajajo odločilni faktorji, ki to kar prezirajo.

Kakor znano, primanjkuje pri nas zaradi škandaloznih gmotnih razmer učiteljev. Temu bi se lahko odpomoglo, če bi se učiteljstvo svoji izobrazbi in svojemu delovanju primerno plačevalo. Ker torej ni učiteljev, si pomagajo šolske oblasti z nastavljanjem zasilnih učiteljev.

Učiteljstvo se pa s tem nikakor ne strinja.*)

Kot zasilne učitelje nastavljajo navadno duhovnike, organiste i. t. d., torej ljudi, ki o pedagogiki, posebno didaktiki, niti pojma nimajo in so, izvzemši duhovnike, tudi omejeni na ljudsko-šolsko izobrazbo. Delovanje zasilnega učitelja se tedaj tudi v najugodnejšem slučaju niti primerjati ne da z delovanjem izšolanega učitelja. Še pedagoško dobro izšolanemu učitelju dela pouk dostikrat preglavice.

Ker ni pedagogika le znanost, temveč tudi umetnost, si pridobi po večletnem delovanju tudi zasilni učitelj, zlasti če je sicer izobražen in ima veselje do poklica, nekaj prakse, a ostane navzlic temu večni diletant. Ti diletantje pa dobivajo dostikrat skoraj toliko plačila kakor začasni učitelj, ki je absolvirali učiteljišče. To je sicer krivica, a učiteljstvo jim krvavo zaslužene krone gotovo privošči in bi ne nastopalo zoper nastavljanje zasilnih učiteljev, če bi to direktno in indirektno ne škodovalo šoli: direktno, ker krati ugled šole in ovira njeno uspešno delovanje, indirektno pa, ker krati ugled učiteljstva.

Omenili smo že, da zasilni učitelj tudi v najugodnejšem slučaju ne more niti približno tako delovati kakor izšolan učitelj. — Ne bomo tega dokazovali, ker ne dvomi o tem noben izobražen človek, političnim harlekinom pa ta članek nikakor ni namenjen. — Otroci, ki so hodili v šolo h kakemu zasilnemu učitelju, so torej oškodovani na vzgoji in izobrazbi. Ker se jim zategadelj nehote vcepijo o šoli skrajno srednjeveški pojmi, bodo kot odrasli ljudje šoli nasprotni. Da ne bodo kot poznejši starši šolskih otrok ali še celo kot člani krajnih šolskih svetov šoli naklonjeni, je umevno samo ob sebi. Učitelj deluje zlasti s svojo avtoriteto. Kakšen rešpekt pa naj imajo ljudje pred učiteljem, če vidijo dan na dan, da se kar organisti nastavljajo kot učitelji!? Ali ljudstvo ne bo sklepalo, da so vsi učitelji prišli kar tako črez noč do svojih služeb?

Pa četudi nastavijo duhovnika za zasilnega učitelja, smatra ljudstvo učiteljsko službo za nekaj nevažen opravke, za katerega je vsak sposoben, ne da bi se zanj pripravljali.

*) To nam dokazuje n. pr. protest, ki ga je sklenilo učiteljstvo, dne 20. maja 1902 zbrano v Šoštanju, in ki se glasi: „Dne 20. maja 1902 v Šoštanju zbrano učiteljstvo energično protestuje proti temu, da bi se ljudje s samo ljudsko-šolsko izobrazbo (kakor organisti itd.) nastavljali za zasilne učitelje.“

Kakšen je njihov ugled kot organista, mežnarja, mrtvaškega oglednika i. t. d., ki je obenem zasilni učitelj? Ako pomislimo, da ljudstvo med temi ljudmi in učitelji ne dela razlike, si pač lahko predstavljamo, koliko trpi ugled učiteljstva zaradi zasilnih učiteljev. Samo ob sebi se umeje, da gredo vsi njihovi škandalčki in škandali na račun vsega učiteljstva. Vse to strašno izpodkupa ugled učiteljskega stanu, in zato smelo trdimo, da so zasilni učitelji jako kvarni učiteljskemu ugledu.

Zoper učiteljstvo se že itak deluje z vsemi, tudi najpodlejšimi sredstvi, da bi se mu uničilo njegov ugled. Sovražniki šole in učiteljstva namreč prav dobro vedo, da je učitelj brez ugleda ubit. O tem naj bi bile prepričane tudi šolske oblasti. Njih sveta dolžnost je torej, da delujejo na to, da pride učiteljstvo do svojega ugleda. Zato pa proč z zasilnimi učitelji!

Kolikokrat primanjkuje duhovnikov, a ni se še pripetilo, da bi škofjski ordinarijat poveril to službo kakemu mežnarju ali organistu, četudi bi se omejil le na pridigovanje in molitev litanij! Če pa že ni drugače, kakor da se morajo na zasilnih šolah nastavljati zasilni učitelji, naj se ta služba poveri inteligentnim in izobraženim ljudem. Obenem pa naj bi se zanje ustanovil pedagoški kurz, kjer bi se z najglavnejšimi zahtevami pedagogike in didaktike vsaj površno seznanili.

To bi se moralo in dalo izvesti brez posebnih težav in stroškov, in tu bi bili izobraževalni kurzi na pravem mestu in to ob najskrajnejšem času!

Ljudska izobrazba.

Znanje je moč. Uresničenje tega pregovora najdemo v celi zgodovini, vidimo ga pa tudi lahko na lastne oči pri sosedih.

Demokracijskih naukov o izenačenju imetja ne more odobravati noben trezno misleč človek. Zato pa si mora vsak istiniti izobraženec želeči izenačenja znanja. Znanost naj bi ne bila privilegij nekaterikov, ki imajo sredstev za študije. Dočim vidimo tedaj v prizadevanju socijalnih demokratov nekaj brezsrčnega pohlepa in — zavistnega nagona po lastnem uživanju, je ono gibanje, ki izkuša zanesti znanost med sloje, simpatično in kulturno.

To gibanje se je zaneslo iz Angleške, kjer se je v mestu Cambridge ustanovila l. 1873. človekoljubna družba, kateri je bilo geslo: Znanost je treba udomaćiti pri ljudstvu. Znanost ne sme biti predprava izvoljenih slojev. S tem je bil postavljen tudi temelj socijalnemu izboljšanju.

Veda se je širila med ljudstvo na dva načina. Prebivalstvo v večjih mestih, kjer so višje šole, se je poučevalo v posebnih brezplačnih tečajih v vseh panogah znanstva v lahko umljivi in praktični obliki. Za kmetiško prebivalstvo pa so se priredili v vseh večjih vaseh praktični tečaji, kjer se je poučevalo nazorno v vseh panogah umnega gospodarstva.

Uspehi so se pokazali razen na Angleškem posebno lepi na Danskem, kjer so se najprej oprijeli iz Anglije prinesene metode. Danska je majhna država ter šteje nekaj več prebivalstva, kakor je nas Slovencev. Dasi je 20 odstotkov dežele nerodovitne, dasi nima rudnin in le 5% gozda, je vendar ena izmed najbolj cvetočih in najbogatijših dežel. Zakaj to? Prebivalstvo je strokovno in splošno izobraženo.

V vsaki vasi na Danskem obstoje že 50 let zimski poučni tečaji, ki jih obiskujejo otroci in starci, ko ni nujnega dela na polju, ter se poučujejo v vsakovrstnih praktičnih stvarih. Ti tečaji niso državni, temveč si jih vzdržujejo posamezne vasi same. Poučujejo učitelj, pastor in številni potovalni učitelji. Največja važnost pri pouku se seveda polaga na kmetijstvo, posebno na živinorejo. Te dve stroki sta zavoljo tega sploh na Danskem na vrhuncu, ter hodijo iz vseh kmetijskih držav, tudi iz naših dežel, strokovnjaki se učiti na Dansko. Živinoreja in vse, kar je z isto v zvezi, je na Danskem tako razvito, da nosi deželi na leto 200 milijonov kron. Ali ni to naravnost neverjetna vsota za tako majhno državo? Razen blaginje pa je prineslo to splošno poučevanje ljudstvu tako splošno naobrazbo, da Danska sploh nima ljudi, ki bi ne znali čitati in pisati, a knjig in časopisov je v deželi toliko, da ima vsaka kmetiška hiša svojo knjižnico.

Ali bi se ne dalo tudi pri nas kaj ukreniti za boljšo naobrazbo ljudstva, za splošno omiko? Sposobnih učiteljev imamo v vsaki fari, le dobre volje bi bilo treba. Samo poudarjanje gospodarskega nazadovanja ne reši našega ljudstva.

Jan Szczepanik.

Kakor vam je znano, imamo učitelji in duhovniki po določilih vojnega zakona nekaj ugodnosti glede vojaške dolžnosti. Učitelje uče kot nadomestne rezerviste dvakrat po štiri tedne vojaške izobrazbe, a morajo potem med počitnicami k vojaškim vajam, med tem ko se njih tovariši, ki ne sodijo med branitelje domovine, lahko odpočijejo od naporov svojega stanu. Tako torej ustvarjajo pri nekaterih regimentih učiteljske oddelke in izroče vojaško izobrazbo vzgojiteljev naroda kakemu subalternemu častniku . . .

Avstrijski-ogrski vojni zakon ima nasproti vojnim zakonom drugih držav pomanjkljivost, da nima nikakršne določbe, po kateri bi bili možje, ki so ustvarili na kateremkoli polju človeškega znanja kaj velikega in odličnega, deležni glede aktivnega vojaškega službovanja vsaj tistih ugodnosti, ki smo jih deležni srečni učitelji.

Te ugodnosti, ki je nima naš vojni zakon, bi bilo deležno seveda le ubogo malo smrtnikov; pa da imamo tudi v naši državi tuintam kakega takšnega srečnika, dokazuje ta-le najmlajši slučaj:

Kot izumitelj slavno znano poljski ljudski učitelj Jan Szczepanik — autodidakt v pravem pomenu te besede — saj mu njegova matematiško-fizikaliska izobrazba, ki jo je užival na učiteljišču, nikakor ni mogla zadostovati za njegove epohalne iznajbe n. pr. za teleelektroskop (elektriški dalnogleđ), ki se je dvignil v kljub svojim beraškim razmeram spričo svojega, vse zapreke in ovire zmagoječega genija od ubogega ljudskega učitelja do svetovnoznanega moža, je moral lanske jeseni pri 45. pešpolku v Sanoku natriletno službovanje, da pomnoži število poljskih rekrutov.

Jan Szczepanik se je namreč prej poslovil od učiteljstva, da je mogel študirati ob svojih iznajdbah, ki delajo čast njemu, pa tudi državi, ki ima tako genialne državljane. In ker je bil toliko nepreviden, da se je uvrstil med slavne možje, se je moral ukloniti zakonu in mora sedaj služiti cela tri leta. Vse prošnje in vloge niso nič pomagale, in med prostaki 45. regimenta mora Szczepanikov genialni duh mirovati in rjaveti kot zastarela devica.

Kaj mu koristi vsa njegova veda, kaj mu pomagajo vse njegove velikanske iznajdbe?

Ko je prišel dne 30. kimavea l. l. v Sanok, se je udeležil neke dobrodelne slavnosti, ki jo je priredila poljska šlahta. Takoj je obudil genialni mož med ogromno množico največjo pozornost. Vsa gospoda je govorila samo o lepem mlademu možu in ga — pomilovala.

A Janu Szczepaniku koristi ubogo malo to pomilovanje, ker nimamo zakonite določbe, ki bi ščitila velike in globoke duhove.

Ukazi in odredbe šolskih oblastev.

An sämtliche Volksschulleitungen in Krain.

Aus Anlass eines konkreten Falles, daß ein von einer Volksschulperson überreichtes ungestempeltes Gesuch um Zuerkennung und Flüssigmachung einer Dienstalterszulage wegen Stempelgebrechens beanständet wurde, werden die Volksschulleitungen zufolge Erlasses des k. k. Landesschulrates in Laibach vom 23. Jänner l. J. Zl. 4540 ex 1902 zur eigenen Kenntnis und Verständigung der dortigen Lehrpersonen aufmerksam gemacht, daß zum Zwecke der Zuerkennung von Dienstalterszulagen die Einbringung förmlicher von den Bittstellern unterfertigter Gesuche nicht erforderlich ist, daß es vielmehr genügt, den diesbezüglichen Anspruch unter Vorlage der erforderlichen Dokumente bei der vorgesetzten Schulleitung mündlich vorzubringen, welcher es sodann obliegt, hierüber an den Bezirksschulrat instruirten und als Amtskorrespondenz nach Tar. Post 9 selbstverständlich stempelfreien Bericht zu erstatten.

Dopisi.

Kranjsko.

Iz Št. Vida pri Ljubljani smo prejeli ta-le dopis: „Slovenec“ je priobčil v prilogi št. 13 z dne 17. januarja t. l. daljši dopis od nas. V tem dopisu je nekaj debelih laži o mojem uradovanju. Zato sem poslal uredništvu „Slovenca“ primeren popravek. Ker pa „Slovenec“ popravka ni v postavnem času priobčil, sem pisal njegovemu izdajatelju in odgovornemu uredniku g. dr. Ignaciju Žitniku in ga prosil, naj vpliva na svojega namestnika v uredništvu „Slovenca“, da priobči moj popravek ali pa vsaj kratko izjavo, da omenjeni dopis ni resničen, kar se tiče moje osebe. Toda vse zaman! Gospodje okolo „Slovenca“ so se poskrili za dr. Žitnikovo imuniteto; ta pa, ki je itak le nekaj „slamnat močie“ v uredništvu, se menda ne čuti toliko moškega, da bi mi popravil storjeno krivico.

Da se pa moje molčanje ne bo krivo razlagalo in da bodo gg. kolege videli, kako „očetovsko“ skrbi gospoda okolo „Slovenca“ za naš ugled, naj v našem „Tovarišu“ izpregovorim par besed kot odgovor na „Slovenčeva“ obrekovanja.

„Slovenec“ pripoveduje, da je na naši šoli drugačen red, kakor drugod po Kranjskem. Jaz izpuščam otroke iz šole nezakonito z izpolnjenim 12. letom. Zato se mi pa starši pritožujejo in so celo šolske gosposke moje ravnanje zavrile. Ukazale so mi namreč 14 učencev, ki sem jih